

Munich Personal RePEc Archive

Certification scheme in food sector - instrument for sustainable production

Ivanova, Daniela and Vasileva, Elka and Tipova, Nina and
Stefanov, Stilian

University of National and World Economy – Sofia

21 November 2013

Online at <https://mpra.ub.uni-muenchen.de/62566/>
MPRA Paper No. 62566, posted 09 Mar 2015 12:20 UTC

СЕРТИФИКАЦИОННИТЕ СХЕМИ В ХРАНИТЕЛНИЯ СЕКТОР - ИНСТРУМЕНТ НА УСТОЙЧИВО ПРОИЗВОДСТВО¹

**доц. д-р Даниела ИВАНОВА¹, доц. д-р Елка ВАСИЛЕВА,
гл. ас. д-р Нина ТИПОВА, гл. ас. д-р Стилиян СТЕФАНОВ
Университет за национално и световно стопанство – София
E-mail: ¹danielai@unwe.bg**

CERTIFICATION SCHEME IN FOOD SECTOR - INSTRUMENT FOR SUSTAINABLE PRODUCTION

**Assoc. Prof. Dr. Daniela IVANOVA¹, Assoc. Prof. Dr. Elka VASILEVA,
Assist. Prof. Dr. Nina TIPOVA, Assist. Prof. Dr. Stilian STEFANOV
University of National and World Economy – Sofia
E-mail: ¹danielai@unwe.bg**

Резюме:

Производството на хранителни продукти е идентифицирано като един от водещите сектори през последните години в страната с евентуален потенциал за развитие. В същото време селското стопанство и хранителната индустрия в голяма степен въздействат отрицателно върху околната среда. Тъй като тези въздействия трябва да бъдат намалени спешно, преминаването към устойчиви практики на производство е от съществено значение за сектора. Един от най-разпространените доброволни инструменти от политиките свързани с устойчивото потребление и производство са сертификационните схеми.

За да изследва отношението на производителите към процеса на сертификация и оценката им за ползите от нея е проведено изследване с 90 фирми производители от хранителния сектор. Обобщена и анализирана е информация за действащите сертификационни схеми (сертификация на системи и продукти) сред предприятията от бранша в България.

Ключови думи: устойчиво производство, сертификация, хранителен сектор, България.

Abstract:

The food industry has been seen as one of the most successful sectors in Bulgaria with potential to growth. At the same time agriculture and food industry have had large negative effect on the environment. For reduction of the potential harmful environmental impact caused by agricultural and food sector it is time to transform into a sustainable production. Certification schemes are one of the most common policy instruments used for promoting sustainable production and consumption.

¹ International Conference “*Sustainable development and management practices Bulgaria – Bavaria*”, 21 November 2013, New Bulgarian University – Sofia, Published in: Proceeding of Conference, Ed. “Avangard print” - Ruse (2014): pp. 301-308

A total 90 producers in food sector were asked about motivation for certification, the challenges and outcomes of certification. The survey provides information on existing certification schemes (system certification and products certification) among companies in the food sector in Bulgaria.

Key words: sustainable production, certification, food industry, Bulgaria

Настоящите модели на потребление и производство водят до бързото изчерпване на определени природни ресурси и причиняват сериозни щети, и замърсяване на околната среда. Около две трети от натиска върху околната среда в Европа се реализира от три основни области – потреблението на храни и напитки; потреблението на енергията от домакинствата и транспорта на хора и стоки [1, 2].

От друга страна анализът на потенциала за растеж на секторите от реалната икономика в България посочва хранителната промишленост като перспективен отрасъл. Той е идентифициран като един от водещите през последните години и като сектор с евентуален потенциал за развитие [3, 4]. За да бъдат намалени отрицателните въздействия върху околната среда е необходимо бизнесът да премине към устойчиви практики на производство.

Според определението на Европейската комисия, устойчивото производство обезпечават концептуалната рамка за дизайна на продукта в контекста на екологичните изисквания и организацията на работа, както и на системите за социална отговорност [5]. Прилагането на еко-дизайна, анализът на жизнения цикъл на продукта, минимизираното въздействието върху околната среда и др. практики, предложени в Плана за действие за устойчиво производство и потребление могат да бъдат доказани чрез сертификация [6].

В тази връзка целта на доклада е да изследва отношението на производителите от хранителния сектор към процеса на сертификация и оценката им за ползите от нея.

Методика на изследването

Информацията е събрана чрез *пряко индивидуално интервю* с представители от оперативното управление на фирмите. Такива са собственици, директори и управители, ръководители на производствени и търговски отдели, технолози.

Необходимият за провеждането на изследването въпросник включваше три групи въпроси, отнасящи се до сертифицирани системи за управление и продукти; мотивите за сертификация и оценката на ползите от нея; общи въпроси описващи фирмата.

Описание на участниците

В изследването бяха обхванати *90 фирми специализирани в различни производства от хранителната промишленост* (Табл.1). Преобладават фирми свързани с преработката на месо, плодове и зеленчуци и производство на хляб и тестени изделия.

Таблица 1. Разпределение на фирмите в зависимост от предмета на дейност

Дейност на фирмата	Участници, %
1. Преработка на месо	35.6 %
2. Производство на хляб и тестени изделия	20.0 %
3. Преработка на пресни плодове и зеленчуци	14.4 %
4. Преработка на мляко	13.3 %
5. Производство на пчелен мед	10.0 %
6. Производство на вино	8.9 %
7. Преработка на билки	1.1%
8. Биологична козметика	1.1 %
9. Търговия	1.1 %

Забележка: Сумата от процентите е над 100, тъй като някои от фирмите са посочили повече от една сфера на дейност.

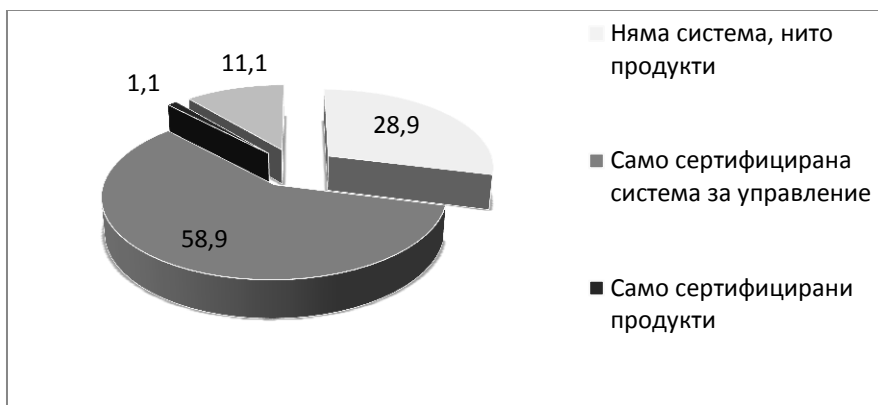
Разпределението на фирмите според *броя на заетите лица* в тях е равномерно, като най-висок е дялът на фирмите между 11 до 50 човека - 25.6 % ; 51 – 100 заети – 24.4 % и 101 – 200 човека – 23.2 % . Фирмите, в които заетите лица са до 10 души, представляват около 15 % от изследваната съвкупност.

Почти всички фирми – участници в проучването *работят за българския пазар*, като 43 % изнасят своя продукция в Европейски съюз, а 30 % и в страни извън ЕС. Една от фирмите продава продуктите си само в чужбина.

Резултати и дискусия

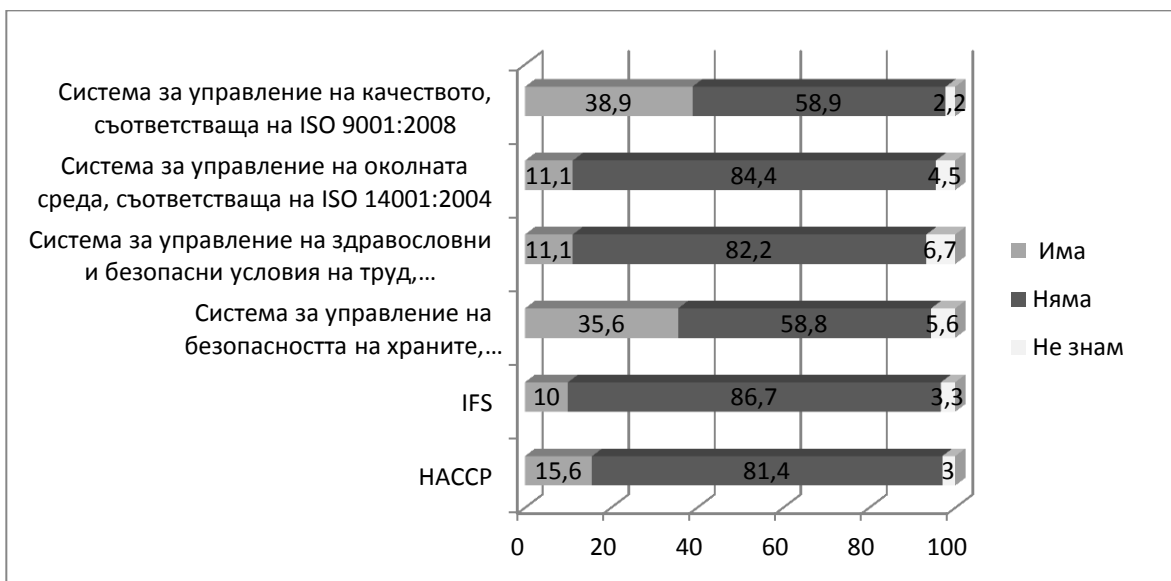
Около 71 % от изследваните фирми са *преминавали през процес на сертификация*, като повече от половината (59 %) имат *сертифицирани системи за управление*. В допълнение към системата около 11 % от фирмите имат и *сертифицирани продукти* (Фиг.

1). Една фирма е избрала да сертифицира единствено продукти, а около една трета от запитаните фирми (29 %) не са преминавали през процес на сертификация.

Фиг. 1. Разпределение на фирмите (%) в зависимост от наличието на сертифицирана система за управление и/ или на сертифицирани продукти

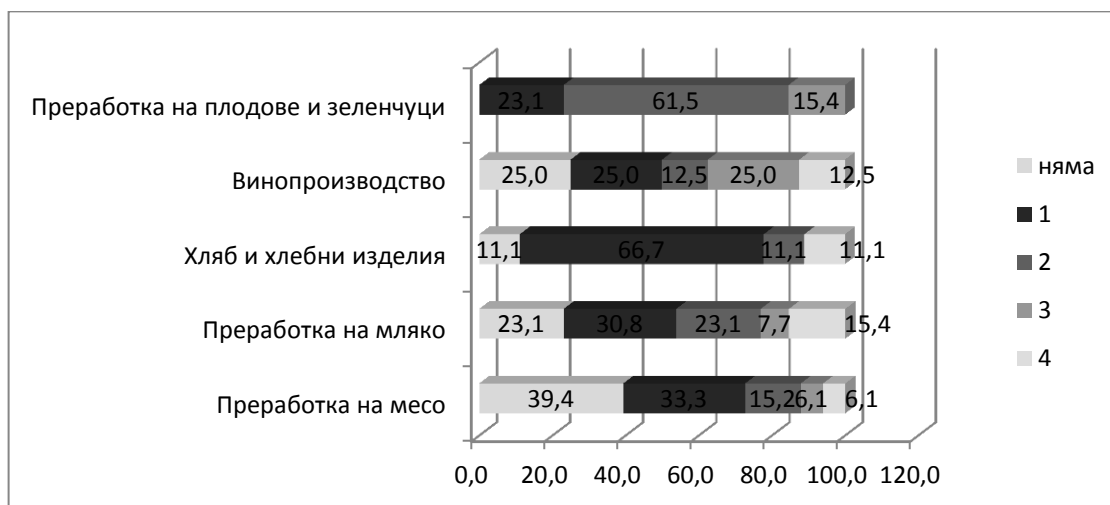
Отговаряйки на изискванията за безопасността на храните, сред производителите от бранша на най-голям интерес се радват *Системата за управление на качеството* съответстваща на изискванията на ISO 9001:2008 и *Система за управление безопасността на храните* съответстваща на изискванията на ISO 22000:2005. Всяка една от тези системи е разпозната от над една трета от фирмите участнички в проучването (Фиг. 2).

Фиг. 2. Разпределение на фирмите в зависимост от типа на сертифицираната система за управление, (процент от участниците)

Системата за безопасност на храни (HACCP) свързана със стандарта на Кодекс Алиментариус е сертифицирана от около 15 % от фирмите. Значително по-малко са фирмите със сертификат за Система за управление на здравословни и безопасни условия на труд (OHSAS 18001) и за Система за управление на околната среда (ISO 14001). Такива сертификати притежават по десет фирми участвали в изследването. Анализът на данните от Фиг. 2 показва, че сертификации съгласно IFS (International Food Standard) имат само 10 % от обхванатите в изследването фирми.

Сред участвалите в проучването фирми силно се открояват тези занимаващи се с преработка на плодове и зеленчуци, където всички притежават сертифицирана система за управление. Около 60 % от фирмите в този отрасъл имат втора система, а 15 % дори и трета (фиг. 3) При фирмите, специализирани в други дейности на хранителния сектор между 60 – 90 % имат сертифицирана система, а в някои от браншовете допълнително към нея са интегрирани между две, три, дори и четири допълнителни системи за управление (Фиг. 3). Изключение правят производителите на пчелен мед, където само в един случай (от общо 9) има сертифицирана система за управление на качеството. Фирмата е семейна от 3 човека и продукцията ѝ е предназначена само за българския пазар.

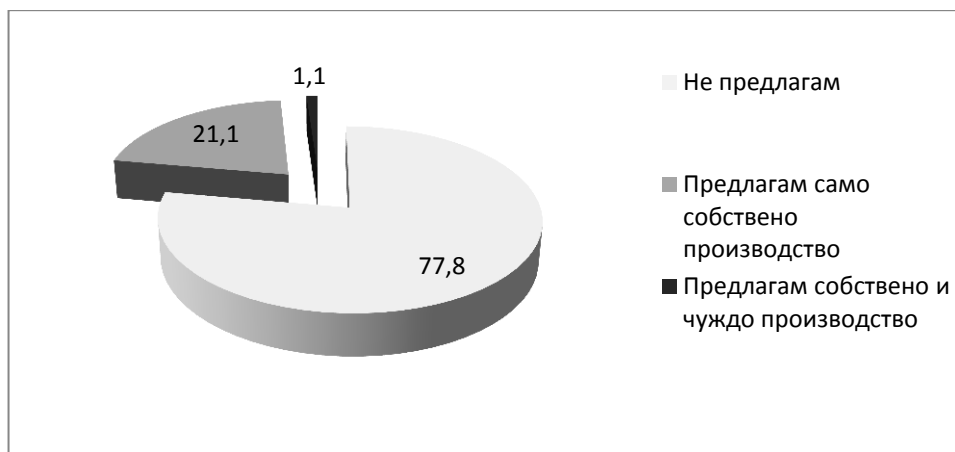

Фиг. 3. Връзка между предмета на дейност на фирмите и броят сертифицирани системи за управление, (процент от участниците)

Анализът на резултатите показва, че *интересът към системите за управление е по-голям при фирми работещи за пазари извън България*. Такава система притежават около половината фирми, работещи само на българския пазар, около две трети от фирмите, работещи за България и страни от Европейския съюз и около 90 % от фирмите, работещи и за страни извън Европейския съюз.

Фирмите от хранителния сектор разпознават от *сертифицираните продукти в най-висока степен биологичните*. От всички участвали в проучването производители една пета декларират, че предлагат биологични храни, като около 21 % сами произвеждат такива продукти (фиг. 4). Според данните от изследването, най-често става дума за биологични плодове и зеленчуци, мляко и млечни продукти, пчелен мед, билки и билков чай.

В същото време на въпроса дали предлагат продукти, означени и *сертифицирани като биологични* по-малко от половината от участниците (8.9 %) потвърждават това. Четирима от производителите са декларирали, че произвеждат продукти със защитено наименование за произход, двама - със защитено *географско указание* и двама – с *традиционно специфичен характер*.

Фиг. 4. Фирми предлагащи на пазара биологични храни, %

Корелационният анализ на резултатите показва силна зависимост между *фирмите предлагащи сертифицирани биологични продукти и системите за управление*. Около 70 % от фирмите преминали през сертификация на биопродукт имат и сертифицирана система за управление на безопасността на храните, а 20 % - система за управление на здравословни и безопасни условия на труд (OHSAS 18001). Половината от участниците в

проучването предлагащи продукти със защитено наименование за произход имат изградена система за управление на околната среда (ISO 14001) и още толкова - система за управление на здравословни и безопасни условия на труд (OHSAS 18001).

Фирмите, участници в проучването посочват най-често като *мотиви за сертификацията на система или продукт* стремежът към *подобряване качеството на продукцията* (около 64 %); *удовлетворяване на изискванията на партньори - търговци или доставчици* (около 54 %); *подобряване на конкурентоспособността* (около 49 %); *нормативните изисквания – най-вече за безопасност на храните* (около 37 %) (фиг. 5). Значително по-малко интервюирани виждат в сертификацията възможност да докажат спазването на изискванията отнасящи се до *здравословните и за безопасни условия на труд* (около 14 %) и съвсем рядко за *опазването на околната среда* (7 %).

Забележки: 1. Отговори само на фирми със сертифицирана система за управление или предлагащи сертифицирани продукти
2. Сумата от процентите е над 100, тъй като фирмите са посочили повече от един отговор.

Фиг. 5. Причини, заради които фирмата има сертифицирана система за управление и/или предлага сертифицирани продукти, %

Представителите на организациите, които *нямат сертифицирани продукти или системи* обясняват това най-вече с *финансови причини - твърде големи разходи за фирмата* (около 86 %); *дисбаланс между разходи и ползи* и доминация на първите над вторите (около 55 %); *неясни ползи* (при ясни разходи) или за *липса на финансова подкрепа* (пряка или косвена) от страна на държавата (по около 48 %). Около 14 % посочват и *липсата на информация* за възможностите и начините за сертификацията.

Изводи

Резултатите от изследването показват, че производителите на хранителни продукти познават сертификационните инструменти и оценяват техните възможности. Преди всичко прави впечатление, че политиката на фирмите е насочена много по-често към *сертифициране на системи за управление и значително по-рядко – към сертифициране на продукти*.

Докато сертифицирането на *системи за управление на качеството и безопасността* на храните, въпреки, че не са масово, са *една достатъчно наложена практика* (особено за по-големите фирми), то системите свързани с опазването на околната среда са твърде рядко разпознати от участниците в проучването. Това се обяснява с мотивацията на производителите в хранителния сектор да *разпознават най-вече сертификационните схеми като инструмент за подобряване на качеството и конкурентноспособността*. Твърде малка част от тях виждат в *сертификацията възможност за доказване спазването на стандарти за опазване на околната среда и здравословни и безопасни условия на труд - изисквания свързани с устойчивото производство*.

Посрещането на предизвикателствата за търсене на решения за опазването на околната среда изисква преценка на възможностите на инструментите на политиката за устойчиво производство от бизнеса сред които е и сертификацията на продукти и системи.

Литература

1. European Environment Agency (EEA) (2012), Consumption and the Environment - 2012 update. The European environment — state and outlook 2010. Copenhagen

2. European Environment Agency – EEA (2007) Sustainable consumption and production in South East Europe and Eastern Europe, Caucasus and Central Asia, Joint UNEP-EEA report on the opportunities and lessons learned, EEA Report No 3, Copenhagen
3. Икономическа стратегия на МИЕТ (2011) „Българската икономика - състояние и стратегия за развитие”
4. Дирекция „Икономически анализи и прогнози“ към Министерство на финансите (2011) „Анализ на потенциала за растеж на секторите от реалната икономика в България“
5. European Commission, Sustainable Consumption and Production in European Union, November, 2004
6. Commission of the European Communities, Sustainable Consumption and Production and Sustainable Industrial Policy Action Plan, Brussels, 16.7.2008

Благодарност: Авторите изказват благодарност за финансовата подкрепа на фонд “Научни изследвания” при МОН (научен проект “Устойчиво поведение в България – промяна на моделите”, ДИД – 02 - 4/ 2009).